

OM DE SKANDINAVISKA RUNORNAS OMEDELBARA URSPRUNG
FRÅN DET ÄLDSTA FENICISKA ALFABETET.

INBJUDNINGSSKRIFT

TILL DEN HÖGTIDLIGHET,

HVARMED

PROFESSOREN I HISTORIA

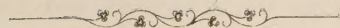
DOCTOR **CLAS THEODOR ODHNER**

KOMMER ATT I EMBETET INSTÄLLAS

AF

KONGL. CAROLINSKA UNIVERSITETETS

RECTOR.

LUND,

TRYCKT I BERLINGSKA BOKTRYCKERIET,
1871.

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/IA41552409_0084

Om de skandinaviska *) runornas omedelbara ursprung från det äldsta feniciska alfabetet.

Den nordiska run-skriftens ursprung och ålder har sedan lång tid tillbaka varit en lifligt omtvistad fråga: ännu intill sednaste tider hafva meningarna derom varit mycket delade. Johannes Magnus, Olaus Magnus, Johan Bureus, Johan Messenius, Olof Verelius, Olof Rudbeck m. fl. äldre svenska fornforskare tillskrefvo de gamle Svio-Goterna runornas uppfinning; många ibland dem ansågo till och med denna uppfinning vara lika gammal som syndaflo den, om ej äldre. W. Lazius, O. Worm, Johan Baazius, Joh. Göransson och åtskilliga andra sökte härleda run-alfabetet från det hebreiska; Stjernhjelm, E. Bartholin, Eric Benzelius d. y. m. fl. från det grekiska; Olof Celsius d. ä., Leibnitz, Ludevig, Gibbon m. fl. från det latinska; Murray, La Croze, Hans Gram m. fl. från det angel-sachsiska o. s. v. Ännu i början af detta århundrade kunde vår oförgätlige E. G. Geijer (i Svea rikes häfder, Upsala 1825, sid. 174) endast i förbigående påpeka den omisskänneliga likheten mellan de gamla runorna och åtskilliga af det äldsta grekiska alfabetets bokstäfver, på samma gång han dock nödgades erkänna, att run-alfabetets afvikande ordning och saknaden deri af flera bokstäfver, som funnos i det äldsta grekiska, gjorde härledning en från det sistnämnda mindre tillfredsställande. I motsats till honom vidhöll ännu år 1832 riksarchivarien J. G. Liljegren (i sin Runlära, sidd. 65 och 66, jemförda med sidd. 36—39) den gamla meningen, att run-alfabetet vore ett ursprungligt och på sjelfständig grund stående; hvarjemte han förmenade, att de staflösa eller s. k. helsinge-

*) Skandinaviska eller fornsvenska kalla vi här de 16 runor, som af Svea-stammen infördes till Upland och derifrån sedan spreda sig till hela Skandinavien. Deremot vilja vi för korthetens skull med ett gemensamt namn kalla gotiskt-angelsachsiska eller helt enkelt gotiska det slags runor, som brukades dels af de gotiska stammar, hvilka på olika tider bosatte sig så väl i Norden som i södra Europa, dels af Angel-sachsarne, hos hvilka detta run-alfabet för att motsvara deras språks fint utbildade ljudförhållanden bragtes till sin största fulländning.

runorna företedde den ursprungliga formen. Under tiden hade Friedrich Schlegel redan år 1842 (i sin *Geschichte der alten und neuen Litteratur*, 6:e Vorlesung) såsom högst sannolik framställt den förmodan, att Fenicerna, hvilka under så lång tid voro i odelad besittning af handeln på Östersjön, möjligen kunnat meddela sitt alfabet åt de nordiska folken *); — en åsigt, som 47 år sednare åter upptogs och på det bestämdaste uttalades af Dr. Gustav Thormod Legis (i *Fundgruben des alten Nordens*, Leipzig 1829, sidd. 4, 101, 203), ehuru han säkert lika bestämdt mistog sig, då han trodde dem hafva blifvit införda till Norden redan vid Kadmi tid eller 4500 år före den christna tideräkningens början, vid hvilken tid hvarken Göta- eller Svea-stammen ännu hade anländt dit. Sednast har prof. U. W. Dietrich, rektor vid tyska nat. Lyceum i Stockholm, utgifvit en skrift: *Enträthselung des Odinischen Futhork durch das semitische Alphabet*, Stockh. und Leipzig 1864, hvilken boks titel redan tydligt angifver hans åsigt om runmyndernas österländska ursprung, men hvars bevisförning är så föga tillfredsställande, att knappast någon lär deraf låta öfvertyga sig, då förf. t. ex. med långsökta och ohållbara skäl söker härleda runan $\mathbb{A}$ från det semitiska Aleph, $\beth$ från Beth, $\mathfrak{g}$ från Gimel, $\mathfrak{d}$ från Daleth o. s. v., fästade mindre afseende på tecknens form och uttal än på deras tillfälliga ordningsföljd i de båda alfabeten. Runornas feniciska ursprung har slutligen äfven af den lärde egyptologen Fr. Lenormant kategoriskt förkunnats i en prisbelönt skrift: *Introduction à un mémoire sur la propagation de l'alphabet phénicien dans l'ancien monde*, Paris 1866; men då den egentliga hufvudskriften ända tills nu låtit vänta på sig, så hafva derigenom alla bevis hittills uteblifvit. Under sådana förhållanden torde det ej vara i sak alldeles obehöfligt eller för tillfället opassande, om här i ett kortfattadt program, som inbjuder till bivistande af den högtidlighet, hvarmed den nyutnämnde Professorn i Historia vid detta universitet i morgon skall inställas i sitt embete; lemnas några anspråkslösa bidrag till närmare belysning och utredning af en fråga, som står i så nära samband med de nordiska folkens äldsta kulturhistoria.

Skrifkonsten i sin vidsträcktaste bemärkelse, eller konsten att i qvarstående drag för ögat måla och fasthålla det bevingade ordet, leder otvifvelaktigt sitt upphöf

*) P. F. Suhm yttrade visserligen år 1770 i sin afhandling: *Om de nordiske Folks äldste Oprindelse*, sid. 64, följande mening: "Vore Runer ere formodentlig komne af Phoenicernes Bogstaver"; men han tog sina ord tillbaka redan år 1782, då han i sin *Historie af Danmark* (I) sidd. 476—483 sade, att runorna hade sitt ursprung från de Grekiska bokstäfverna. — Finn Magnusen uttalade aldrig någon bestämd åsigt om runornas härkomst; han lofvade 1841 att framdeles behandla detta ämne, men dog, innan han hunnit utföra sin afsigt.

från de hieroglyfiska tecken, hvarmed åtskilliga forntidens folk i den gamla och nya världen, såsom Egyptier, Scytho-meder, Chineser och Mexicaner sökt beteckna de olikartade, dels sinliga dels öfersinliga, föreställningar, hvilka ingingo i deras religionslära, deras historia och deras öfriga vetandes krets. J. F. Champollion, Fr. Salvolini, E. de Rougé, Fr. Lenormant, U. F. Kopp, R. Lepsius, G. Ebers, H. Brugsch m. fl. öfverensstämma alla i denna åsigt. Af papyrus-rullar från tredje dynastien vet man, att det rikt begåfvade och i odling långt framskridna folket i Nildalen redan 4000 år f. Chr. hade hunnit så långt i språkljudens analys, att de med fonetiska tecken kunde särskildt uttrycka alla sina konsonant- och vokal-ljud, för detta ändamål användande bilder af hvarjehanda sinliga föremål, hvilkas namn i språket började med samma konsonant- eller vokal-ljud, som funnos i det ord, hvilket de ville för ögat framställa. Denna s. k. akrologiska skrift blef dock aldrig af Egyptierna sjelfva förvandlad till ett egentligt alfabet, derföre att de, ledde af religiös vördnad för den från fädren ärfda bildskriften, icke någonsin upphörde att (såväl i den egentliga hieroglyf-skriften, som i den deraf förkortade hieratiska och demotiska skriften) inblanda ideografiska tecken, samt dessutom genom användning af flera olika tecken för samma ljud hade ökat de fonetiska beteckningarnas antal till närmare tre hundra *). För att kunna uttaga det sista steget och, lösgörande sig från traditionens magt, hinna fram till ren alfabetism, fordrades, att den nyss beskrifna, mycket invecklade och svåra skrifkonsten skulle öfvergå till ett folk af annan religion och af annat skaplynne, sådant som det närboende praktiska köpmansfolket i Fenicien, hvilket å ena sidan genom sitt geografiska läge och sina kolonier på Nildeltat under långa tider hade varit delaktigt af den egyptiska odlingens frukter **), men som å andra sidan af inga religiösa betänkligheter var förhindradt att, för lättare användning i det brådska affärslifvet, ombilda och förenkla den hieratiska snabbskriften, dervid de dels begränsade hvarje särskildt språkljuds framställning till ett enda tecken, dels fullständigt lösgjorde sig från all slags inblandning af ideografiska tecken. Att Fenicerna på detta sätt blefvo de första uppfinnarne af egentlig alfabetisk skrift, det intygas uttryckligen af flera bland forntidens författare, såsom af Lucanus, Plinius, Clemens Alexandrinus, Pomponius Mela, Diodorus Siculus m. fl. Men om det än i en framtid till följd af nya inskrifters upptäckande skulle visa sig, att ett annat folk än Canaans söner varit de ursprungliga uppfinnarne af

*) Jemf. Richard Lepsius: Über die Anordnung und Verwandtschaft des Semitischen, Indischen, Äthiopischen, Alt-persischen und Alt-ägyptischen Alphabets, Berlin 1836, sid. 73.

**) De feniciska sarkophagerna, som jemte åtskilliga fen. konstföremål och husgerådssaker förvaras i Louvrens museer i Paris, bära tydliga spår af detta inflytande.

det fen. alfabetet, från hvilket ej blott de flesta europeiska och vest-asiatiska alfabet, utan ock det ethiopiska alfabetet i Afrika och det hinduiska Devanāgarī med alla dess afledningar i sydliga Asien härstamma *); så qvarstår dock såsom Fenicernas obestriddiga och ovanskeliga förtjenst det kända sakförhållandet, att de genom sina flottor och karavaner till alla delar af den för dem bekanta världen hafva spridit det efter dem med rätta uppkallade alfabetet. Att ur denna källa äfven det skandinaviska run-alfabetet omedelbarligen flutit, skall — såsom vi hoppas — genom den följande framställningen blifva så tydligt ådagalagdt, att föga eller intet rum för tvifvel hos den fördomsfrie skall kunna återstå.

Den snillrike grundläggaren af den nyare kritiska paleografien, U. F. Kopp, har (i sitt år 1849—51 i Mannheim utgifna arbete: *Bilder und Schriften der Vorzeit*, II: sid. 157, jemf. med sidd. 245 och 377) lemnat en tvåfaldig afbildning af det äldsta feniciska alfabetet, sådant det genom en mängd till efterverlden komna inskrifter på minnesmärken och mynt blifvit oss bekant. Vi hafva i den här bifogade tab. I: *a* & I: *b* troget återgifvit båda varieteterna, med det undantag blott, att vi öfverflyttat tecknet *koph* från I: *a* till I: *b*, dit det otvifvelaktigt hör, samt att vi tillagt några biformer från sednare upptäckta inskrifter (intagna i Gesenii: *Scripturæ linguæque phoeniciæ monumenta*, Lipsiæ 1837, sidd. 49—48, samt i Paul Schröders: *Die phönizische Sprache, Entwurf einer Grammatik nebst Sprach- und Schrift-proben*, Halle 1869, sid. 76). Enligt Kopps förmenande företer varietet *a* på tab. I det äldsta fåtaligare alfabetet, och *b* det i öfverensstämmelse med språkets fortgående utveckling tillökade, hvori nya tecken tillagts, sedan skilnaden mellan mediæ, tenues och aspiratæ blifvit mera utpräglad i språkmedvetandet. Gesenius och hans efterföljare uppdraga icke en så skarp gräns, som Kopp, mellan ett ofullkomligare och ett fullständigare äldre alfabet, utan sammanföra alla skiftningar af de äldre fen. skriftecknen i ett enda archaiskt alfabet med 22 bokstäfver. Kopps antagande stöder sig imellertid ej blott på den bevisning, han sjelf på vetenskapens dåvarande ståndpunkt kunde åstadkomma, utan det bekräftas ytterligare af den urgamla, nästan enstämmiga traditionen, att det äldsta af Kadmus **) från Fenicien till Grekland in-

*) Se U. F. Kopps: *Bilder und Schriften der Vorzeit*, II: sidd. 367—374; R. Lepsius: *Anordnung und Verwandtschaft etc.* sid. 40, äfvensom Albr. Webers skrift: *Über den semitischen Ursprung des indischen Alphabets*, intagen i *Zeitschrift der deutschen Morgenländ. Gesellschaft*, 1856, X: 389—406.

**) Om Kadmus varit en verklig historisk personlighet eller blott en mythisk, är af ingen vikt för sjelfva sängen om det grekiska alfabetets semitiska ursprung. Namnet kommer af det semitiska ordet קדמו, öster, och betyder således: en son af Österlandet.

förda alfabetet bestod endast af 16 bokstäfver*) — en omständighet som, om den är sann, tydligen visar, att det fen. alfabetet sjelft på den tiden ej kunnat hafva flera tecken. Huru dermed än må förhålla sig och fastän tillräckliga data ännu saknas för att till full klarhet utreda denna fråga, då det är ganska vanskeligt att bestämma åldern af de hittills funna minnesmärkena från Fenicien och dess kolonier; så är dock i alla fall en sak ganska viss, den nämligen att intet vesterländskt eller österländskt alfabet har en så stor och genast i ögonen fallande likhet med det feniciska moder-alfabetet som just de 16 runmynder, hvilka af Svea-stammen antagas hafva blifvit införda i Norden. En jämförande, om än aldrig så flygtig, blick på de i tab. I sammanställda figurerna uppdragar vid första ögonkastet detta förhållande. Knappast skulle några andra bevis kunna behövas, om det icke för det fullständiga ådagaläggandet af vårt antagandes riktighet vore nyttigt och för undvikande af allt missförstånd nödigt att utreda åtskilliga biomständigheter, hvarur till sluts några icke ovigtiga slutsatser kunna dragas.

Den första af dessa runor är en så påtaglig efterbildning af den fen. bokstafven *aleph*, att icke den minsta betänklighet skulle kunna förefinnas att genast erkänna bådas identitet, om ej uttalet tycktes allt för mycket strida deremot. Svårigheten häfves dock lätt, om man blott fäster tillbörlig uppmärksamhet dels derpå, att ljudet *a* i fornsv. runristningar ofta utmärkes med just detta tecken (t. ex. *✠* *✠* *✠* *✠*, *faðir*, *✠* *✠* *✠*, *jarl*, *✠* *✠* *✠*, *andi*, *✠* *✠*, *år*, *✠* *✠* *✠* *✠* *✠*, *åsbjurn*, o. s. v.), dels äfven derpå, att vändrunan *†* i det gotiska alfabetet under alla tider bibehållit det ursprungliga värdet af *a*, och att derföre efter all sannolikhet nämnda tecken äfven i det fornsvenska alfabetet från början haft detta värde, betecknande såväl det klara *a* som ock det för alla germaniska stammar gemensamma grumlade och breda *a*-ljudet, sådant som det ännu fortlefver i Engelskan samt åtskilliga skandinaviska och tyska munarter, och hvilket så lätt kunde öfvergå till *å*- eller *o*-ljudet. För det rena *a* bildades imellertid, såsom det synes, snart nog ett nytt tecken genom halivering af det gamla, d. v. s. genom borttagande af det ena tvärstrecket på den lodräta stafven**) — ett förfaringssätt, som i viss mån påminner om det danska

*) Jemf. Plutarchi *Συμπερίστασις*. βιβλ. 9'; Plinii Hist. nat. VII: 57; Taciti Annal. XI: 14; Marius Victorinus s. 2468 m. fl.

**) Denna bildningsprocess är sannolikare än den motsatta, som Liljegren, Thormod Legis, P. A. Munch m. fl. tänkt sig, den nämligen att runan *✠* skulle varit det äldsta tecknet, och

sättet att beteckna *å*-ljudet med ett dubbelt *a*, men det rena *a*-ljudet med ett enkelt. Angel-sachsarne togo sin tillflykt till en annan utväg att tydligare återgifva *a*-ljudets olika skiftningar. De bibehöllo den ursprungliga vändrunan 𐌰 för det tunna *a*-ljudet, hvilket närmar sig till *ä*; men satte en hake på öfversta tvärstreckket för att beteckna det fulltoniga rena *a*, samt en hake på båda tvärstrecken för det djupa ljudet af *ao* (= *â*) eller *o*, se tab. II. Det är för öfrigt mer än troligt*), att det skandinaviska namnet på runan 𐌰 ursprungligen icke varit *ôss*: flodmynning, utan det till ljudet snarlika ordet *áss* (utt. *äss*), sammandraget af *ans*: gud, företrädesvis den högste Åsaguden Oden**). Möjligheten att i run-alfabetet likasom i en mängd andra vesterländska alfabet, der vokalerna spela en mera framstående roll, använda ursprungliga konsonant-tecken för rena vokal-ljud var redan i de österländska språken förberedd derigenom, att dels vissa konsonant-tecken, i såväl punkterad som opunkterad skrift, nyttjades som stöd eller anvisning för vissa vokal-ljuds anbringande, dels mera speciellt derigenom att i dessa ljud, samtidigt med aspirationens försvagande, en viss förtjockning snart inträdde, så att t. ex. det klara *a*-ljudet i det fen. vulgärspråket tidigt hade fördunklats till *o*-ljud (se Paul Schröder: Die phön. Sprache, sidd. 82 och 122). Dervid bör ej heller förbises, att det hebreiska namnet *aleph* i syriska alfabetet och uttalet hade nedsjunkit till *olaph*, *daleth* till *dolath* o. s. v. samt att i sjelfva hebreiskan kamets chatuph (ך) nyttjades för att beteckna såväl *â* som *a*. — Att 𐌰 eller 𐌰 äfven förekommer under formen 𐌰 eller 𐌰 , samt att 𐌰 likaledes har en biform 𐌰 , synes af tab. I; här behöfver endast tilläggas, att det förkortade kännstreckket i sista figuren stundom finnes neddraget ända till runradens fot (= 𐌰).

att runan 𐌰 derur sedermera bildats genom kännstreckets fördubbling. Denna förmodan motsäges dock, såsom vi ofvanföre sett, dels deraf, att 𐌰 och 𐌰 redan på de äldsta fornsvenska och gotiska runstenarne förekommer som *a*, dels äfven deraf, att detta tecken i den angel-sachsiska runraden utgör grundformen för alla beteckningar af *a*-ljudets olika skiftningar (se tab. II).

*) Jemf. A. Kirchhoff: Das gothische Runenalphabet, 2:e Aufl., Berlin 1854, sid. 45; P. A. Munch: Den ældste nordiske runeskrift, Christiania 1848, sidd. 4 & 13; Sophus Bugge: Bidrag til Tydning af de ældste Runeindskrifter, i Tidsskrift for Philologi og Pædagogik, 7:e Aargang, Kjöbenhavn 1866, s. 315; Liliencron: Zur Runenlehre, erster Art. i Allgem. Monatsschrift für Wissenschaft und Litt., Halle 1852, s. 182; Müllenhoff: Zur Runenlehre, zweiter Art. ibid. s. 343. — Af dessa herrar är det endast den sistnämnde, som erkänner ett omedelbart sammanhang emellan det gamla fen. alfabetet och de nordiska run-tecknen.

**) För oss Svenskar kan det ej vara utan intresse att erinras derom, att namnet *Ansgår(ius)* i grunden är detsamma som *Oscar* (angel-sachs. *Ôs-går*, isl. *Ás-geirr*, guda-spjut). Ledd af en aningsfull förkärlek för allt nordiskt, gaf Carl Johan redan i Frankrike åt sin son detta namn, som sedan blifvit så kärt för de tvenne folken på båda sidor om Kölen.

B.

För att förklara denna figurs uppkomst i runraden behöfver man icke taga sin tillflykt till antagandet af någon mer eller mindre sannolik inflytelse derpå af det etrusiska eller det äldsta grekiska alfabetet. Denna form kan i vårt runalfabet lika fritt och själfständigt hafva utbildat sig som i de nyssnämnda båda alfabeten blott på grund af den naturliga benägenheten hos det mottagande folket att göra de ur hieroglyferna framgångna oregelbundna fen. figurerna så symmetriska som möjligt, en benägenhet, som röjer sig lika mycket i runradens tecken som i de grekiska och latinska alfabetens väl afvägda former (Jemf. Gesenii Monum. noten 4 på s. 29). Det korta nedre bågstretchet behöfde endast fortsättas ett stycke högre upp till den öfre bågans anslutningspunkt vid stammen, för att ernå den önskade jemnvigten i delarnes förhållande till det hela. Den omvända ställningen i såväl denna som flera andra runor, jemförda med de motsvarande fen. urbilderna, är lätt förklarlig: den var en nödvändig följd af radernas skrifning från venster till höger hos de vesterländska folken, i motsats till de flesta österländska folkens sed att skriva orden i omvänd ordning från höger till venster. Det är för öfrigt bekant, att runristarne kunde begagna båda sätten, och att de någon gång till och med skrefvo, såsom de äldsta Grekerna, *βουστοροηδόν*, d. v. s. vexelvis en rad från venster till höger och den följande från höger till venster, hvarvid också runorna själfva vändes efter radens riktning ömsom till höger och ömsom till venster. Att urbildernas bågformiga streck i runorna oftast återgåfvos med rätliniga vinklar, det var åter en oundviklig följd af själfva materialets beskaffenhet, hvarpå runorna vanligen inristades eller inhöggos: sten, metall eller trä (oftast ask eller bok, deraf namnet bokstaf). Man erinre sig härvid den bekanta versen af Venantius Fortunatus, biskop i Poitiers på 500-talet: "Barbara fraxineis pingatur runa tabellis"; likasom det ofta anförda uttrycket hos Saxo Grammaticus: "litteræ ligno inscriptæ". — Runan B nyttjades länge för både *b* och *p*, innan man med tvenne punkter inne i bågarna utmärkte det sednare ljudet. Den gotiska runan för *p* (= B eller P) utvecklade sig troligen ur B (B) genom ena bågans eller båda bågarnes öppnande utåt; äfvensom runan P eller P = *w*, kallad *wên* (spes), snarare synes vara bildad genom halfvering af den nära beslägtade labialen B (B) d. v. s. genom den nedra bågans borttagning från stafven, än uppkommen ur ett ofvantill slutet grekiskt-latinskt Y, såsom prof. W. Baumlein menar (i Untersuchungen über die ursprüngliche Beschaffenheit des griechischen und des gothischen Alphabets, Tübingen 1833, sid. 93).

þ.

Något närmare förtydligande af denna runmynds öfverensstämmelse i form med det gammal-semitiska *daleth* behöfves här icke: likheten är uppenbar och obestriddig. Deremot bör med afseende på uttalet icke förbises, att detta tecken utan åtskilnad nyttjades för att uttrycka såväl läspadt *d* som läspadt *t*. För det rena *d*-ljudet användes i äldre tider vanligen runan *tyr* (↑ eller 1), någon gång äfven þ; men sedan man kommit till klarare insigt i skilnaden mellan mediae, tenues och aspiratae, fann man sig omsider föranlåten att med olika tecken skilja dem åt, dervid formen þ bibehölls åt *dh* eller *th*, men den stungna formen af 1 eller þ (d. v. s. 4, 1 eller þ) användes för att beteckna median *d*. I det gotiska alfabetet betjenade man sig af ett annat mindre enkelt, men mera i ögonen fallande medel, i det man satte tvenne þ tillhopa rygg mot rygg, så som tab. II rad. 8 utvisar, för att få ett särskildt tecken för *d*, i motsats till *dh* eller *th*, hvilka betecknades med den enkla ursprungliga runan. I det mösogotiska alfabetet tyckes man hafva nyttjat det ursprungliga þ i omvänd lutad gestalt (närmast liknande ett grekiskt *Δελα*) för att uttrycka *d*, men 2:ne med framsidan mot hvarandra hopställda d (liknande ett grekiskt *qi*) för att derigenom erhålla ett särskildt tecken för *th*, hvarur sedan, genom minskad hopslutning af cirkelnns öfre del, den hos Ulfilas vanligaste formen uppkommit, hvilken — eget nog — liknar det grek. *ψ* eller runan Ψ, blott med den obetydliga skilnaden att midtel-strecket här skjuter något upp öfver de båda armarna, en naturlig följd deraf, att cirkeln i den fullständiga formen icke hade sin plats på toppen af stafven, utan på dess midt.

ƿ.

Den på hosföljande tab. I: a rad. 7 befintliga andra figuren för *vau* — hvilken af W. Gesenius (i *Scripturæ linguæque phoeniciæ monumenta*, sid. 26 r. 25 och sid. 27 r. 3) på goda skäl antages hafva varit den ursprungliga *) — är påtagligen typen för runan ƿ, likasom den varit det för såväl det fornhebreiska och samaritanska tecknet *vau* (7) på mynt från Maccabeernas tid, som för det romerska, etrusiska och celtiberiska F, samt det forngrekiska *ἐπταμυον* βαυ, hvilket sist-

*) Heinr. Brugsch har i sin afhandling: *Ueber Bildung und Entwicklung der Schrift*, Berlin 1868, sid. 20 visat, att det feniciska *vau* härstammar från ett fornegyptiskt hieratiskt tecken, som motsvaras af en hieroglyf i monumental-skriften, föreställande en liten cerast eller egyptisk huggorm, hvars tvenne horn ännu framskymta såväl i det grekiska βαυ och latinska F som i de båda runradernas ƿ. I inskriften på den moabitiske konung Mesas minnesvård (från 9:de årh. f. Chr.) har det fen. *vau* äfven tvenne horn; men dessa dock icke på sidan af det lodräta strecket, utan på dess topp (Υ).

nämnda tecken af grammatici äfven kallades *δίγαμμα*, derföre att man genom ett lätt förklarligt misstag trodde detta tecken vara bildadt genom fördubbling af det grekiska *γάμμα* (hvars namn sjelft, assimileradt af *γάμλα*, har uppkommit ur det semit. גָּמַל). Detta *ἐπίσημον βαῦ* återfinnes allmänt i äldre grek. inskrifter; så träffar man der öfverallt sådana former som *οἶσ*, *ναῖς*, *ῥοῖν*, *αἶων* för *oīs*, *naūs*, *oīnos*, *aiōn*, motsvarande de latinska orden *ovis*, *navis*, *vinum*, *ævum*. — Om runan *ƿ* bör slutligen märkas, att den är gemensam för det fornsvenska och det gotiska runalfabetet, äfvensom att den mösogotiska formen för *f* (se tab. II) snarare bör härledas från denna runa än från det grekiska *βαῦ*, emedan det sistnämnda tecknet långt före biskop Ulfilas' tid d. v. s. långt före midten af 4:e seklet hade upphört att vara i bruk i sjelfva Grekland. Märkas bör äfven, att uttalet af *ƿ* svarar ej blott mot *f* utan också mot *v*, särdeles i midten af orden mellan två vokaler (t. ex. i **ƿiƿi*) — ett bruk, som ännu efter antagandet af latinska alfabetet finnes kvar i isländskan, och till en del äfven i svenskan, der *f* i slutet af grundstafvelser uttalas som *v*. För det breda *w*-ljudet behöfde man i Skandinavien icke något särskildt tecken, emedan ljudet der tidigt hade sammansmält med det enkla *v*; men i England, der detta ljud ännu i dag fortlefver, begagnade Angelsachsarne det under *ƿ* nyss förklarade tecknet *ƿ* eller *ƿ̆*, hvilket de äfven bibehöllo, sedan de börjat bruka det latinska alfabetet.

Denna runas starkt afvikande form från såväl det feniciska *chet* som det latinska *H* kan förklaras endast deraf, att man vid de feniciska bokstäfvernas ombildning till runor såsom en oeftergiftig regel synes för sig hafva uppställt att, så vidt möjligt var, på en enda grundstaf fästa alla de s. k. kännstrecken. Till följd af denna fördran blef det med afseende på ifrågavarande runmynd nödvändigt att först bortkasta det ena parallelstrecket samt att derefter på det återstående såsom midtstaf korsvis ordna de återstående småstrecken, för att derigenom erhålla en bild, som någorlunda motsvarade den ursprungliga typen. Samma grundsats följdes deremot aldrig strängt i det gotiska alfabetet, utan tyckes man der tvärtom med en viss förkärlek hafva använt dels parallela grundstafvar dels fördubblade mynder, det sednare isynnerhet vid bildandet af nya tecken för att noggrannare skilja mediet från tenues eller aspiratæ. Genom bibehållandet af tvenne grundstafvar fick runan *hagel* i det gotiska alfabetet en viss likhet med det grekiska och latinska *H*, utan att man derföre kan anse sig ovillkorligen berättigad att deri spåra en direkt inflytelse ifrån de sydligare kulturfolkens alfabet. I det latinska alfabetet, likasom i de

båda nordiska, bibehöll **H** alltid den ursprungliga egenskapen af "consonans spirans," under det att samma tecken i det grekiska tidigt förvandlades till vokaltecken, efter att länge, särdeles i den forn-attiska dialekten, hafva nyttjats såsom blott aspirations-tecken (Jemf. Bäumlein: Untersuchungen etc. sid. 50, samt Franzius: Elementa epigraphices græcæ, Berlin 1840, sidd. 24 och 43).

I.

Den första figuren af det feniciska *jod* gaf otvifvelaktigt upphof såväl till den nordiska runan *is* som till det grekiska *ιωτα* jemte det celtiberiska, etruriska och romerska *i*. Det behöfdes blott att först något litet uträtta och sedan lodrätt mot basen uppställa det feniciska tecknet för att erhålla den vanliga vesterländska formen, hvilken i det nordiska alfabetet sammanföll med grundstafven utan alla bihang, och i de öfriga alfabeten med den raka linean utan lutning hvarken åt den ena eller andra sidan. I det utvidgade skandinaviska alfabetet sattes först under en sednare tid ett litet tvärstreck eller en tjockare punkt på midten af den enkla stafven för att skilja *e* från *i*; i det gotiskt-angelsachsiska begagnade man sig för samma ändamål af ett framstupa liggande **E**, lånadt antingen omedelbart från det feniciska *he*, med förlorad aspiration, eller i andra hand från det grekiska eller latinska vokaltecknet **E**. Genom den stupade ställningen fick den gotiska runan en ofta förvillande likhet med ett latinskt **M** (Jemf. J. Grimm Gramm. I³, sid. 55 not. 4). För att utmärka konsonantljudet *j* fanns i den fornsvenska runraden intet särskildt tecken, utan runan *is* användes för både *i* och *j*, äfven sedan skilnaden mellan vokal- och konsonant-ljudet möjligen hunnit utveckla sig i språkmedvetandet; i det angelsachsiska alfabetet användes en liten cirkel på midten af runan *is* för att utmärka konsonantljudet *j*, eller ock satte man en halfcirkel ofvantill å venstra sidan af stammen. Denna sednare form, liknande *jods* i mösogot. alfabetet, påminner starkt om det lat. **G**, hvilket af Angelsachsarne efter det lat. alfabetets antagande uttalades som *j* framför de mjuka vokalerna *e*, *i* och *y*; ehuru tecknets omedelbara ursprung derifrån är ganska tvifvelaktigt.

P.

Ingen lär kunna undgå att genast erkänna denna runas öfverensstämmelse med den andra figuren af det fen. *kaph* på tab. I: *a*, likasom ingen lär kunna misskänna likheten af det grek. *κάππα* eller det etrur. romerska **K** med den första figuren. Den omvända ställningen, som runan eger, i jemförelse med sin urbild, är redan under **β** förklarad. Från början betecknades i fornsvenska runraden utan åtskilnad

ljuden *k* och *g* med denna runa. Först i en långt sednare tid började man att med en punkt inne i runans öfre del skilja median *g* från tenuis *k* — ett medel, likartadt med det, då man efter andra puniska krigets slut af det latinska *C* (urspr. uttaladt som *k**) bildade *G* medelst tillägg af ett litet diakritiskt streck vid nedre spetsen af bågen (se Bensens: Hieroglyphen und Buchstaben, sid. 136, och Mommsens: Die unteritalischen Dialekte, sid. 132). I det gotiska alfabetet nyttjades för *k*-ljudet företrädesvis tecknet < eller [, hvilket tecken närmast skulle kunna härledas från det fen. *gimel* eller det latinska *C*. Derjemte begagnades för samma ljud äfven den gamla runan ƿ eller dess stupade form ƿ, dels enkel dels tvenne hopställda rygg mot rygg, liknande ƿ eller ƿ; men dessa fyra tecken utträngdes småningom af <, hvarföre ock i det yngre latiniserade angels. alfabetet bokstafven *k* alldeles saknas och öfverallt ersättes med *c*. Af nyss beskrifna gotiska < bildades genom sammanställning af tvenne vinklar, vända rygg mot rygg, ytterligare ett tecken för ljudet *g* (= X). Bemärkas må äfven här, att man för att uttrycka det nasala *ng* skaffade sig ett särskildt tecken, hvilket i noten till tab. II är afbildadt och synes att vara danadt af tvenne korslagda eller öfver hvarandra stupade < med öppningarne vända mot hvarandra — ett sätt, som i visst afseende påminner om det grekiska och mösogotiska dubbla *g* för att uttrycka *ng*.

ƿ.

Förklaringen af denna runmynds uppkomst ur något af det fen. alfabetets tecken synes vid första påseendet behäftadt med en viss svårighet, emedan härledningen från det grek. *λάμβδα* tyckes ligga närmare till hands. Vid nogare tillseende finner man dock, att 2 varieteter af *lamed* finnas i det fen. alfabetet, af hvilka den ena gifvit upphof till tecknet för *l*-ljudet i de flesta österländska alfabet och det lat. *L*, under det att den andra varieteteten gifvit upphof såväl till det grek. *λάμβδα* som till den nordiska runan *lögr*. Denna figur är afbildad i 3:e rummet af tab. I: a rad. 13, samt finnes ej blott i Kopps Bilder und Schriften Th. II, sidd. 216, 345 och 388, utan äfven i Gesenii Monumenta Phoenicia, å sid. 34 och å tab. 2 r. 12; i J. C. Lindbergs Commentatio de numis punicis, sidd. 20 och 24; samt i P. Schröders die Phoen. Sprache, sid. 76 tab. B. I de celtiberiska och etruriska alfabeten

*) På en tid, då *c* uttalades som *k*, inflöt t. ex. det lat. ordet *cellarium* i det tyska språket under formen Keller; likasom det lat. *cista* blef t. Kiste, lat. *cereus* t. Kerze o. s. v. Först långt efter Augusti tidevarf uppkom seden att uttala *c* med hväsljud framför *e*, *i*, *y*. (Såsom bekant är, uttalas det för närvarande i italienskan som lent *k* eller *tj*, som *ts* i tyskan och som *s* i franskan; jemf. t. ex. gr. *Κικέρων*, it. Cicerone, tys. Cicero, fr. Ciceron.)

förekomma efterbildningar af båda arterna af det fen. *lamed*. Detta lemna ytterligare bevis därför, att tvenne prototyper med mellanoliggande föreningslänkar från början funnits i det sistnämnda alfabetet och att man icke har någon grundad anledning att anse det grekiska λ och det nordiska $\uparrow$ för blotta upp- och nedvändningar af den första typen, då en sådan upp- och nedvändning vid öfverflyttningen af de öfriga ljudtecknen från det ena alfabetet till det andra ingenstades kan spåras. Stuprunan $\downarrow$ skulle visserligen kunna anföras såsom exempel på ett sådant förfarande; men denna runa är ej en omedelbar afkomling af ett fen. tecken, utan af ett i det egna alfabetet redan befintligt. Att runan $\uparrow$ är gemensam för såväl det skandinaviska som det gotiska alfabetet synes af tabb. I och II.

Denna runas identitet med den andra formen af den fen. bokstafven *mem* å tab. I: *a* behöfver icke något särskildt bevis; den är utan något sådant tillräckligt i ögonen fallande. Till följd af den i skand. runalfabetet rådande, redan anmärkta, benägenheten att på en enda lodrät staf symmetriskt ordna de s. k. kännstrecken, förlängde man här det mellersta strecket i den fen. urbilden ända ned till radens underkant och bortkastade det på högra sidan befintliga strecket, såsom störande jemvigten *). I det grekiska $\mu\tilde{\nu}$ bibehölls det sednare såväl i majuskeln som minuskeln, fastän sittande på motsatta sidan till följd af tecknets omvändning vid ristningen från venster till höger, under det att midtelpartiets vinkligna form lätt låter sig förklara ur den omvända andra figuren af *mem* i tab. I: *b*. I latinet förkortades dessutom det venstra benet till lika längd med det högra. Endast genom det sistnämnda alfabetets inflytande kan formen af den gotiska runan 𐍂 förklaras, på sådant sätt, att först de båda vinkelstrecken i midten tecknades något korsande hvarandra, och sedan utdrogos ända fram till midten af de båda lodräta benen, hvarigenom visserligen hela runan fick ett starkt tycke af dubbeltecknet för *d*, men dock i en vårdad ristning eller skrifning alltid skilde sig derifrån, derigenom att i det förra tecknet korsets plats är öfverst anslutande sig till toppen af stafvarna, och i det andra på midten af dessa med lika afstånd från deras topp och deras fot, eller ock fyllande hela mellanrummet.

*) Någon gång böjdes de båda armarna af Ψ tillhopa intill toppen af stafven, så att runans form blef Φ eller Φ . — Dessa former voro dock icke ursprungliga, utan höra till en yngre tid, och tyckas, likasom varieteterna $\downarrow$ och $\downarrow$ för $\uparrow$ och $\uparrow$ samt $\times$ för $\times$, hafva olika runristares nyck och olika lokal-bruks inflytelse att tacka för sin uppkomst.

†.

Här är likheten med urbilden ej fullt så själfklar som som vid den föregående runan; den är tydligare i den gotiska formen (𐌰) än i den skandinaviska, der haken på tvärstrecket till höger blifvit bortkastad, såsom öfverflödig och störande figurens önskvärda enkelhet. Detta bortkastande af haken på tvärstrecket i den skand. runraden skedde möjligen ock för att så mycket lättare kunna skilja runan *nauð* (𐌰) från vändrunan *sól* (𐌰), med öfre vinkeln vriden åt höger. Vid olägenheten deraf, att tecknet † kunde sammanfalla med runan † i omvänd ställning tyckes man ej hafva fäst någon vikt, då den ena runans omvändning vid radens ristning eller skrifning från höger till venster alltid åtföljdes af den andras motsvarande och samtidiga omvändning, så att ingen förväxling var möjlig. Slutligen bör märkas, att det sneda kännstrecket på runan † stundom fortsattes ett stycke upp på venstra sidan (= †) eller drogs ned på högra sidan ända till radens kant (= †); samt att den skandin. runan *nauð* utan hake äfven i den gotiska runraden återfinnes såsom biform. — Om sättet att i den sednare utmärka *ng* är redan taladt under †.

𐌲.

Denna runas sammanhang med den första afbildningen af det fen. *samēk* på tab. I: *a* kan icke gerna undfalla någon och kräfver ingen ytterligare utredning. Ifrågavarande runa förekommer både i form af 𐌲, med öfre vinkelhaken vänd åt venster om stafven, samt i form af 𐌲, med öfre vinkelhaken sittande på högra sidan af densamma; den första formen är den vanligaste. Båda äro för öfrigt gemensamma för det skandinaviska och det gotiska alfabetet. I den skandinaviska runraden brukas äfven en annan form, nämligen öfre hälften af en lodrät staf med en liten cirkel inunder (•); men denna form tyckes vara af yngre ursprung, egentligen samtidig med de stungna runorna: den påminner starkt om de s. k. helsingerunorna. — Att redogöra för uppkomsten af de grekiska och latinska formerna Σ och S, hvilka båda återfinnas i det mösogotiska alfabetet, ligger utom området för denna uppsats.

𐌺.

Denna runmynds härledning från det fen. syllabal-tecknet *ain* eller *ghain*, hvilket uttalades med en djup aspiration ur strupen, förtjenar att närmare skärskådas. Figuren själf är lätt förklarlig såsom uppkommen ur den nedtill öppna formen af det fen. *ain*, hvars ena båge blifvit uträtad till staf, under det att den andra antingen bibehållits i sin ursprungliga bågform eller brutits i vinkel. I Gesenii Scripturæ linguæque phoen. monum. sid. 40 förekommer dels denna nedtill öppna

form på rad. 18, dels också en annan ofvantill öppen på rad. 13, hvilken är källan till v i det hebreiska, alfabetet äfvensom till V i det latinska och Y i det grekiska. Äfven det lat. O finnes stundom på inskrifter öppnadt nedtill (se Th. Mommsen: Die unterital. Dialekte, sid. 29).

Uttalet af den nordiska runan [] är något svårare att förklara ur det fen. *ain*. Vid öfvergången af ljudtecknen från ett semitiskt språk med syllabalskrift, der vokalerne spela en underordnad roll och ofta icke särskildt betecknas, till ett språk af arisk stam, der vokalerne äro af större betydelse, kan man naturligtvis icke vänta sig någon fullkomlig öfverensstämmelse i tecknens uttalsvärde. Så mycket mindre kan det då synas underligt, att det fen. *ain* i det skand. alfabetet nedsjunkit till värde af u , som det semit. *ain* enl. Gesenius redan af Fenicerna uttalades med ett ljud, som närmade sig till vokalen o , stundom äfven till u (se nyssnämnde Monum. sid. 431); hvarföre också Grekerna från denna bokstaf kunde låna sitt $\text{O } \mu\iota\chi\rho\acute{o}\nu$ och sitt $\text{O } \mu\acute{\epsilon}\gamma\alpha$ (det sednare såsom majuskel motsvarande *ain* med tvenne diakritiska streck på hvar sin sida om den nedre öppningen, och såsom minuskel bildadt genom fördubbling af det enkla $\text{O } \mu\iota\chi\rho\acute{o}\nu$). Öfvergången från ljudet o till u gymnades speciellt af den i det fen. idiomets vokalism rådande benägenheten att öfvergå från de klara ljuden till de dunkla, t. ex. från a till $\bar{a}$, från o till u , från u till y o. s. v. (se Paul Schröder: Die phoen. Sprache, sidd. 124 och 132). Äfven de äldre Grekerne använde sitt från *ain* lånade O såsom tecken för både u - och o -ljudet, på samma gång de använde E för både $\bar{e}$ $\psi\iota\lambda\acute{o}\nu$ och $\eta\tau\alpha$, d. v. s. ända till dess att H upphörde att nyttjas som aspirations-tecken. De skrefvo t. ex. $BOAE\S$ för $\beta\omicron\upsilon\lambda\eta\varsigma$, $TO \Delta EMO$ för $\tau\omicron\upsilon\delta\eta\mu\omicron\nu$ o. s. v. (Jemf. Bensen: Hierogl. und Buchst. sid. 150 och Franzius: Elem. epigr. græcæ, sid. 49 nederst *). I latinet skilde man o från u genom ett särskildt tecken V , lånadt från grekiska $\text{Y } \psi\iota\lambda\acute{o}\nu$ (se Franzius: Elem. epigr. gr., sidd. 20 och 47). Slutligen bör märkas, att man i det gotiska alfabetet, likasom i det mösogotiska, för ljudet u bibehöll runan [] , men för ljudet o ifrån det grek. alfabetet lånade en modifierad efterbildning af $\text{O } \mu\acute{\epsilon}\gamma\alpha$ i dess ursprungliga form, hvars båda diakritiska sidostreck, i stället för att vändas utåt lågo i kors tillhopa under cirkeln (se Franzius: Elem. epigr. gr., sid. 24). För att beteckna det genom omljud af u bildade ljudet y använde man i det tillökade fornsvenska alfabetet runan [] med en punkt inuti, och i det gotiska samma runa med ett litet kors inuti, så som figuren visar sig i noten 2 till tab. II.

*) Orsaken, hvarföre man för att beteckna vokal-ljuden o och u hos Grekerna ej begagnade sig af *vau*, utan af *ain*, förklaras af Gesenius vara den, att *vau* i den äldre feniciskan aldrig quiescerade, utan alltid uttalades med konsonantljud (se Gesenii Monum. sid. 66 r. 7),

En utförligare redogörelse för uppkomsten af runan $\mathcal{R}$ ur den andra typen af det fen. *resch* skulle här vara fullkomligt öfverflödig. Den lat. formen återgifver samma typ som den nordiska runan; men den grek. formen motsvarar den första fen. typen utan det nedgående sidostrecket, hvilket af Fenicerna tyckes hafva blifvit tillagdt endast för att lättare skilja tecknen *daleth* och *resch*, hvilka i en mindre vårdad ristning lätt kunde förvexlas. Ett nästan motsatt förhållande mot $\mathcal{R}$ eger rum vid runan $\mathcal{V}$, hvilken, såsom vi sett, blott återgifver den öfre bågen i den fen. urbilden, under det att de motsvarande lat. och grek. bokstäfverna, jemte detta, äfven återgifva det mera tillfälliga prydnadsstrecket, som visar sig i den andra typen af *kaph*. I det gotiska alfabetet förefinnes samma form för $\mathcal{R}$ som i det fornsvenska; i det mösogotiska likaså, ehuru tecknet fick en viss likhet med $\mathcal{K}$, derigenom att bågen upptill under skrifning med rörpenna icke alltid slöt sig nog tätt till stammen.

Runmynden $\mathcal{R}$ nyttjades företrädesvis i början af ord eller stafvelser samt uttalades troligen med stark vibration, så som ännu i Dalarnes allmogemål och på samma sätt som troligen det grek. ϕ uttalades i samma ställning. För det grumlade halfvokaliska ljudet af *r* i slutet af ord eller stafvelser *), som var egendomligt för det nordiska uttalet och som ännu i dag återfinnes i det engelska slut-*r*, — deri ett ganska tydligt vokalljud af dunkelt $\ddot{o}$ inblandar sig i sådana combinationer som t. ex. *year*, *here*, *sir* och *her*, — ansågs det nödigt att bilda ett eget tecken. Man gick för detta ändamål icke egentligen utom det redan befintliga förrådet, utan nöjde sig — så som det synes — med att vända upp och ned på den symmetriska och vackra figuren Ψ för att få det önskade nya tecknet $\mathcal{A}$, hvilket till följd af sitt ursprung från Ψ erhöll det betecknande namnet *stûp-maðr*. I den gotiska runraden, der man hade ett helt annat tecken för *m*, tyckas dessa båda runor (Ψ och $\mathcal{A}$) utan åtskilnad hafva blifvit begagnade för slut-*r*; ehuru denna fråga, likasom många andra rörande detta alfabets tecken, ännu icke är fullt utredd.

Denna runa, som är gemensam för den fornsvenska och den gotiska runraden, låter onekligen lättare härleda sig från den första typen af det fen. *tau* på tab. I än från det grek. $\mathcal{T}$, emedan tvärstrecket i det förra är snedt eller nedåt böjdt, men i det sednare vinkelrätt utgående från stammen. Ännu större är imellertid

*) Äfven i Sanskrit närmade sig $\mathcal{H}$ eller punkteradt $\mathcal{r}$ till karakteren af en vokal; jemf. Fr. Bopp's Kritische Grammatik der Sanskrita-Sprache in kurzer Fassung, dritte Ausgabe, s. 10.

likheten med fjärde figuren af *tau* i Gesenii Monum. sid. 47, hvilken i fullkomlig öfverensstämmelse med den nordiska runan har två neddragna armar, för hvilkas sneda ställning man således ej behöfver söka förklaringen i behovet af att undvika tvärstreckens sammanfallande med den öfre af de 2 linier, som vanligen begränsa runraden ofvantill och nedtill. I stället för denna form med tvenne armar förekommer för öfrigt på runstenarne ofta en annan, försedd med blott en arm till venster, hvilken form på det nogaste öfverensstämmer med den första fen. typen i omvänd ställning. I den celtiberiska myntskriften återfinner man — eget nog — den nordiska formen med 2:ne neddragna armar; i det mösog. alfab. tyckes deremot den grekiska inflytelsen hafva föranlett teckningen med armarne utgående i vinkelrät ställning från stammens topp. Med afseende på uttalet bör slutligen märkas, att denna runa ursprungligen uttalades både som *d* och *t*, hvarföre också det stungna *tyr* † kunde nyttjas omvexlande med det stungna *thorn* ‡ inom den utvidgade skand. runraden för att utmärka *d*.

Vi hafva härmed afslutat den utförliga, i enskildheter ingående jämförelse, som vi från början förelagt oss, för att bevisa riktigheten af vår redan uttalade åsigt, att intet af alla till oss från forntiden komna österländska eller vesterländska alfabet företer en större likhet med det feniciska mönsteralfabetet, än just det skandinaviska runalfabetet. Vid öfverflyttningen af skriftecknen från det förra till det sednare och vid deras afpassande efter det mottagande språkets beskaffenhet blefvo de sammansatta sibilanterne *tsade* och *schin* förbigångna såsom öfverflödiga, men tvenne nya tecken † och ‡ tillagda för att fylla en kännbar lucka i beteckningen af det ariska folkets särskilda ljudsystem. På den härigenom uppkomna, ganska anmärkningsvärda, men möjligen blott tillfälliga öfverensstämmelsen i tecknens antal inom båda alfabeten vilja vi ej lägga någon synnerlig vikt: vi känna ännu ej med full säkerhet, om bokstäfverna i det äldsta fen. alfabetet voro flere eller färre än 46, ej heller om uppgiften angående det äldsta grekiska eller s. k. kadmiska alfabetets 46 tecken är fullt tillförlitlig. Så mycket större afseende vilja vi deremot fästa på den öfverraskande, nästan i alla enskildheter märkbara, likheten i form och uttal af de respektiva tecknen (såvidt nämligen det varit möjligt i tvenne olikartade språk) — en omständighet, som utgör sjelfva tyngdpunkten i beviset för de skandinaviska runornas omedelbara ursprung ur det äldsta fen. alfabetet. Den bristande öfverensstämmelsen i tecknens namn

och ordningsföljd inom de båda alfabeten är af en mycket underordnad vikt, och kan lika litet tjena till att försvaga kraften af det föregående väsendtligare beviset, som man af en dylik brist skulle kunna anse sig berättigad att förneka t. ex. det ethiopiska eller det persiska zend-alfabetets semitiska ursprung, det slaviskas grekiska eller det yngre irländskas *) latinska. Namnen i den nordiska runraden voro icke med religiös helgd bestämda en gång för alla, utan flere olika namn funnos för hvarje mynd, egande sinsemellan ingenting annat gemensamt än det, att de började med samma vokal- eller konsonant-ljud, som runan betecknade. Så kallades t. ex. runan f ömsevis *fê*, boskap, gods, rikedom, *furr* eller *fýrr*, eld, glöd, glans, värme, *Freyr* eller *Frör*, årsväxtens gud; þ kallades vexelvis *thorn*, törntagg, *thurs*, troll, jätte, *Thôrr*, åskans gud; a kallades dels *ár*, årsgröda, äring, öfverflöd, dels *arðr*, årder, plog o. s. v. De flesta af dessa benämningar lånades antingen från något yttre föremål i den dagliga omgifningen eller från vissa märkligare förhållanden i lifvet — vare sig önskvärda, glada och lyckosamma, såsom: årsgröda, rikedom, ljus och värme, eller från fruktansvärda, dystra och skadliga, såsom: is, hagel, nöd och sjukdom; några lånades från goda eller onda väsens namn, såsom å ena sidan Frey, Oden, Thor och Tyr, samt å andra sidan thurs. Uppkomsten af många bland dessa benämningar måste imellertid gå ganska långt tillbaka i tiden, då de till en stor del i mer eller mindre ombildad form återfinnas i den gotiska runraden **). Den bekanta ordningsföljden ($\text{F} \text{N} \text{þ} \text{R} \text{Y} \text{*} \text{H} \text{I} \text{J} \text{U} \text{K} \text{L}$) måste äfven tidigt hafva stadgat sig, då den är gemensam för båda slagen af runor. Troligen stodo såväl namnen som ordningsföljden i nära sammanhang med runornas mystiskt religiösa bruk ***) vid

*) Då de christna missionärerna, S:t Patrik och hans lärjungar, hos Irländarne införde bruket af latinska bokstäfver i stället för det gamla Ogham-alfabetet, använde det gröna Erins innebyggare icke de latinska eller grekiska bokstafsnamnen, sådana de lärdes i fastlandets skolor, utan uppfunno tvenne slags nya benämningar: den ena serien betecknade hvarje bokstaf med namnet på någon person i den bibliska historien eller i de nationala legenderna, börjande med samma ljud som bokstafven; den andra tog likartade benämningar ur växtriket. Dessa nya namn infördes på samma gång, som den latinska ordningsföljden i båda fallen ändrades.

**) Worm, Rask m. fl. hafva trott, att runmyndernas namn kunnat uppstå af någon mer eller mindre aflägsen likhet mellan tecknen och de föremål, hvilkas namn började med det ljud, som skulle antydvas. Ett sådant antagande vederlägges dock deraf, att få, om ens några, myn-der äro så beskaffade, att något spår af hieroglyfiskt sammanhang mellan bilden och namnet röjer sig; utom det att rätt många runbenämningar uttrycka helt abstrakta begrepp, hvilka icke tillåta någon grafisk framställning för ögat.

***) Runa betyder, som bekant är, både bokstaf och hemlighet. I den sednare bemärkelsen nyttjas ordet äfven i Ulfilas' gotiska bibelöfversättning på flera ställen, t. ex. izvis atgiban ist kunnan runa þiudangardjos Guþs; Marc. IV: 11, Luc. VIII: 10.

spådomars och besvärjelsers anställande, ehuru vi om arten af detta bruk blott ega högst ofullständiga underrättelser (jmf. W. Grimms Deutsche Runen sid. 314, Liljegrens Runlära s. 58, Geijers Svea rikets häfder sidd. 136 och 143, Thormod Legis' Fundgruben sidd. 44, 79—82, Lenormants Introduction s. 110, samt Liliencrons zur Runenlehre s. 189). Denna runornas magiska och divinatoriska användning upphörde först med christendomens införande, då de blefvo folkets egendom och slutligen äfven kunde begagnas på christna grafstenar, dopfunter, klockor, kors och andra kyrkliga föremål.

I den föregående framställningen hafva vi angifvit de, som vi hoppas, afgörande skäl, hvilka tala för runornas feniciska ursprung, om man betraktar saken ur lingvistisk och paleografisk synpunkt. Det finnes dock en annan synpunkt, af vikt för frågans allsidiga bedömande, nämligen den historiska; men denna erbjuder ännu större svårigheter på grund af källornas otillräcklighet och dunkelhet. Vi kunna därför ej inlåta oss mycket djupt på detta vanskliga och hypothetiska område, utan inskränka oss till några få antydningar.

Hvar, när och på hvad sätt de feniciska skriftecknen blifvit till våra stamfäder öfverlemnade, är omöjligt att med säkerhet och på ett afgörande sätt utreda. Rörande tiden och stället för detta öfverlemnande kunde man vid en flygtig blick tänka sig två alternativ: att det försiggått i sjelfva Norden genom feniciska köpmän, sedan de nordiska stammarne redan tagit Skandinavien i besittning, eller att det skett före invandringen till Norden, medan de skandinaviska och möjligen alla de germaniska stammarne ännu bodde tillsammans i Asien. Det förra af dessa alternativ måste vi dock genast öfvergifva; ty Fenicernas sjöfärder till vestra Europa egde rum omkring 1100—600 år före Chr. fød., och vid den tiden voro Skandinaverna enligt alla historiska och antiqvariska vittnesbörd ännu ej bosatta i Norden. Under den tid, då Fenicernas handel blomstrade och sträckte sina inflytelser till de flesta delar af den gamla världen, d. v. s. från omkring 2000 till 7—600 före Chr., infaller efter all sannolikhet den germaniska stammens uppbrott från det gemensamma ariska urhemmet (sluttningsarna af Hindukusch och Belurtagh samt Oxus' och Jaxartes' flodområden) samt dess vandringar norr om Kaspiska och Svarta hafven till östra Europa. Till dessa trakter framträngde feniciska köpmän på sina handelsresor: man känner med full visshet, att dessa resor förde dem ända till de kaukasiska länderna (jmf. Heerens Ideen über die Politik, den Verkehr und den Handel der vornehmsten Völker der alten Welt, Göttingen 1845, I: 2 sidd. 95 och

1440) *); och högst sannolikt är, att de äfven kände och begagnade den karavanväg, som af Strabo och Plinius omtalas såsom gående öfver Paropamisus till Baktrien, Lilla Bukariet och mellersta Asien (Jemf. Heerens Ideen ibid. sidd. 195 och 719). Sålunda kan man tänka sig Fenicernas beröring med de germaniska stammarna hafva egt rum antingen, i en tidigare period, i mellersta Asiens högländer, eller, i en sednare tid, medan de bodde i gränstrakterna mellan Europa och Asien, norr om Kaukasus. Huruvida alla grenar af den germaniska stammen känt och begagnat runskriften, är icke klart **). Säkert är endast, att den gotiska och den skandinaviska grenen, samt sednare äfven den angelsachsiska, känt runornas bruk. Möjligen kan hela den tyska grenen af den germaniska racen, före runskriftens emottagande, hafva söndrat sig från stamfränderna och tidigare än de öfriga invandrat i Europa och der utbredt sig. I sådan händelse skulle Angler och Sachsare först i en sednare tid hafva emottagit runraden af Goterna. Att hela den gotiska folkafdelningen, och ej blott den till Norden invandrade stammen, varit i besittning af runskriften, visar sig deremot af det ulfilanska alfabetet från 300-talet, hvilket innehåller tydliga spår af nämnda skrift ***).

*) Enligt nyaste undersökningar (1868) af den ryktbare sanskritologen Th. Benfey synes det icke omöjligt, att de indo-europeiska eller s. k. ariska folkstammarnas vagga snarare stått i länderna norr om Kaukasus än i mellersta Hög-Asien. Antager man detta, blir meddelandet af den feniciska skrifkonsten åt de germaniska stammarna så mycket lättare förklarlig, som Fenicernas direkta förbindelse med de kaukasiska länderna är höjd öfver allt tvifvel genom 27:de kap. i Hesekiel.

**) W. Grimm medgifver (i Deutsche Runen, sid. 163), att inga obestridliga minnesmärken med runor hittills blifvit upptäckta i sjelfva Tyskland. Imellertid är det på grund af andra intyg icke alldeles osannolikt, att runor verkligen varit brukliga i södra och mellersta Tyskland, lika så väl som i det norra. Venantius Fortunatus, som var biskop i Poitiers i sednare hälften af 500-talet och hade rest mycket i Tyskland, skrifver till sin gästvän Flavus Euodius, att om han ej ville svara honom på latin, så kunde han betjena sig af ett annat språk och en annan skrift, tilläggande: "*barbara fraxineis pingatur runa tabellis*." Då "barbarus" hos honom, utan förklenande bemärkelse, alltid nyttjas liktydigt med tysk eller frankisk, så är det icke otroligt, att här kan menas tyskt språk och tyska skriftecken, hvilka Venantius lärt känna under sina resor. Gregorius från Tours säger i sin Hist. Francor. V: 45 om Chilperic (580 e. Chr.): "*addidit autem et litteras litteris nostris, id est Q, sicut Græci habent, æ, th, uui*"; möjligen voro dessa bokstäfver just de fyra gotiska runorna Q, þ, þ och þ eller efterbildningar af dem. Visst är åtminstone, att runan þ (enl. Keders: Runæ in nummis vetustis) förekommer på frankiska mynt, så väl som på vest-gotiska mynt från Spanien. Slutligen bör icke förbises, att Taciti ord (i Germania c. III): "*Quidam opinantur . . . monumenta et tumulos quosdam græcis litteris inscriptos, in confinio Germaniæ Rhetiæque adhuc exstare*" möjligen kunna tydas på högar och minnesvårdar med gotiska runor, då dessa af Romarne så lätt kunde förväxlas med grekiska bokstäfver, hvilka sistnämnda deremot aldrig brukades af Germanerna.

***)) Jemf. A. Kirchhoff: Das gothische Runenalphabet, Berlin 1854, sidd. 51—56, samt

Rörande våra stamfäders invandring till Norden råder, som bekant, ännu mycken meningsskiljaktighet. Så mycket torde dock de stora mossfynden i Danmark samt de nyaste granskningarna af våra äldsta runinskrifter hafva bevisat, att södra och mellersta delen af Skandinavien vid tiden omkring 2—300 eft. Chr. var befolkad af en stam, nära beslägtad med de sydliga Goterna samt i besittning af en ej otydlig kultur*) — en kultur, som röjer omisskänneliga spår af grekisk-romersk inverkan. Denna folkstam kan ej hafva varit någon annan än Götarne och måste hafva invandrat till Norden den södra vägen, i det den afskilt sig från de öfriga gotiska stammar, som från 300 f. Chr. till 375 eft. Chr. omtalas såsom utbredda mellan "bernstenskusten" och Svarta Hafvet. Götarne medförde till Norden kännedomen af runskriften, men de hade jemte de öfriga Goterna under beröringen med sydligare, mera bildade nationer ytterligare utbildat det ursprungligen från Fenicerna lånta alfabetet samt tillagt flera nya skriftecken, så att deras runrad uppgick till några och tjugo mynder. Med Angel-sachsarne öfverflyttades detta alfabet slutligen till England, der bokstäfvernas antal ytterligare ökades till några och trettio.

Vida svårare är det att komma till någon klarhet i afseende på Svearnes och Norrmännens invandring till Norden, som måste antagas hafva skett från öster. Att alldeles förneka en särskild invandring från öster, såsom man i sednare tider gjort i Danmark och Norge, synes oss mycket obefogadt; utan ett dylikt antagande kan man ej förklara sådana historiska facta, som t. ex. motsatsen mellan Svear och Götar, och den skarpa både nationella och geografiska gränsen mellan de båda stammarna

Jul. Zacher: Das gothische Alphabet Ulfilas, Leipzig 1855, sidd. 17 och 53. — Att gotisks krift äfven brukades i hvardagslifvet, bevisas ovedersägligen af de tvenne ost-gotiska köpebref, som man funnit i Neapel och Arezzo, samt af ett fragment af en gotisk kalender (alla tre upptagna såsom bihang i slutet af Stamm's Ulfilas). Hit kan äfven räknas ett mäsogotiskt alfabet med vidfogade namn ur den gotiska runraden, tecknad på en pergamentshandskrift från Salzburg från 9:de århundradet, hvilken numera förvaras i Wien. Hvem vet, om ej i Spanien eller södra Frankrike eller på något ställe i det nuvarande europeiska Turkiet gotiska språk- och skrift-prof ännu äro att finna, hvilka det kan vara framtida forskare förbehållet att framdraga i ljuset? Märkeligt är åtminstone, att gotiska runor förekomma så väl på ett spänn-smycke från graffältet vid Charnay i Bourgogne som på en tjock halsring af gediget guld från Walachiet; äfvensom att det ulfilanska alfabetet varit i bruk i Spanien ända till år 1086, då dess användande uttryckligen förbjöds genom ett kyrkomötes beslut. (Jemf. Duret's Hist. de l'origine des langues de cest univers, Cap. 69, s. 864, der det heter: du temps du susdit roi Alfonse, il fut tenu à Leon un concile auquel il fut decreté que les copistes et escrivains n'useroient delà en avant des caracteres anciens gothiques inventez comme on dict par Ulfilas leur evesque, appelez autrement toledains. — Toledo var, som bekant, hufvudsätet för Vest-goternas rike i Spanien).

*) "Omnibus barbaris Gothi sapientiores semper exstiterunt Græcisque pæne consimiles," säger Jordanes (De rebus Geticis, cap. V).

i vår forntid, ej heller den hedniska offertjensens och runskriftens starka concentring i Upland och derifrån skeende utbredning öfver Svea- och Göta-land. Vi antaga sålunda denna invandring såsom obestriddig; men hvad tidpunkten för densamma beträffar, lemna vi derhän, om den bör på grund af Taciti uppgift om "Svionernas samhällen" (*Germania* c. XLIV) sättas i tiden före Christi födelse, eller, såsom andra vilja, framflyttas ända till 4—500 eft. Chr. f. I hvarje fall hafva Svearne ankommit till Norden sednare än Götarne; de måste äfven hafva tagit en nordligare väg än dessa, antingen vester om Wolga eller ock den sedermera af nordbor så mycket befarna vägen uteder Dnjeper till Östersjön och Finska viken, hvarifrån öfvergången småningom skett till Mälartrakten. Genom framtågandet på sådana aflägsna vägar skildes Svearne från all beröring såväl med söderns mer odlade folkslag som med sina egna stamfränder, Goter och Götar, i följd hvaraf de äfven hindrades från att deltaga i dessas hastigare utveckling, samt vid sin ankomst till Norden voro Götarne betydligt underlägsna i bildning och konstfärdighet. Deras runskrift hade af samma skäl bibehållit den ursprungliga enkelheten.

Hvad slutligen beträffar förhållandet emellan det gotiska och det skandinaviska alfabetet, så måste ett gemensamt uralfabet hafva legat till grund för dem båda, enär kärnan i det förre utgöres af samma 16 runor, som förekomma i det sednare; — och detta med likhet ej blott i formen, utan äfven i namnen och ordningsföljden, ehuru en del af de nybildade tecknen blifvit inskjutna bland de gamla och några namn blifvit mer eller mindre ombildade, fast de ännu äro lätt igenkänneliga (se W. C. Grimm's *Deutsche Runen*, Göttingen 1821, sidd. 92 och 130). Dermed är dock icke sagdt, att den gotiska runraden är i egentlig mening lånad från den skandinaviska (såsom W. C. Grimm på sin tids ståndpunkt i nämnde skrift trodde sig böra antaga, sid. 128), utan blott att källan för båda varit gemensam, fastän de sedan utbildat sig på egendomligt sätt, den ena oberoende af den andra, nämligen den ena genom lån från Greker och Romare eller genom fördubblingar af de förutvarande tecknen, den sednare genom tillägg af fem eller sex s. k. stungna runor. Det har med afseende på tidsförhållandet emellan dem blifvit brukligt att kalla den gotiska runraden den äldre och den fornsvenska eller skandinaviska den yngre. Detta är dock så till vida olämpligt, som just den sistnämnda påtagligen bär prägeln af att vara den ålderdomligaste*). Benämningen är dessutom

*) Prof. C. Hofmann i München varnar med skäl för det misstaget, att från den gotiska runradens historiskt tidigare uppträdande i Norden sluta till dess absolut högre ålder (se *Sitzungsberichte der k. bayer. Akad. der Wissenschaften, philos.-philol. Classe*, 7 Juli 1866, sid. 133).

äfven vilseledande, emedan den lätt gifver anledning till den oriktiga föreställningen, att den sednare runraden är uppkommen genom en utgallring ur den förra — en mening, som också på fullt allvar i nyare tider blifvit förfäktad af högst aktningsvärda fornforskare, såsom af prof. G. Stephens i hans stora, epokgörande praktverk: *The old-northern runic monuments in Scandinavia and England*, Kjöbenhavn 1866—67; äfvensom af E. Jessen i *Tidskrift för Philologi og Pædagogik*, 5:e Aargang, Kjöbenh. 1864, sidd. 297—299. Orimligheten af nämnda antagande, — att folket i Norden efter en tid först skulle funnit vissa ljudtecken obehöfliga, såsom saknande motsvarande ljud, och derföre utmönstrat dem, till dess endast 16 återstodo, men der-efter åter i en långt sednare period funnit sig föranlåtet att uppfinna vissa s. k. stungna runor just för de ljud, för hvilka de redan en gång ägt tecken, — har imellertid redan blifvit tillräckligt ådagalagd, t. ex. af H. O. Hildebrand i hans afhandling: *Svenska folket under hedna tiden*, sid. 23. Huru sällsamt och nästan oförklarligen enfaldigt det nyss beskrifna förfarandet skulle hafva varit, om det verkligen kunnat ega rum, visar sig kanske allra tydligast i den beskrifning, som prof. Stephens lemnat på det förmodade förloppet af det ena alfabetets öfvergång i det andra, då han t. ex. på sid. 144 rad. 37 säger: "The rune for D was gradually or suddenly laid aside in Scandinavia, in the same strange and rapid tendency towards a short and simple alphabet which spoiled the stave-rows of half the East and of all the West. But when the mischief was done, people found out how stupid they had been, and, as elsewhere, began to invent substitutes for at least some of the lost signs" *). Ett sådant antagande vederlägger sig sjelft. Huru mycket naturligare är det då icke att, med stöd af hithörande sägners och fornsakers sammanställande intyg, tänka sig förhållandet så, att den sist invandrade Sveastammen till Norden medförde det ursprungliga, enklare och torftigare run-alfabetet oförändradt, just derföre att denna folkstam under vandringen genom långt aflägsna trakter i det inre af Ryssland icke kommit i beröring med något högre stående kulturfolk, samt att deras ålderdomliga alfabet först efter bosättningen i landet norr om Mälaren småningom spridt sig till det öfriga Skandinavien och der omsider utträngt det förr brukliga gotiska alfabetet. Betecknande är i detta afseende det väl-

*) Helt annorlunda tänker Th. Mommsen om folk-andens klokhet: "Die Alten behandelten die einmal erfundenen Zeichen als einen kostbaren Schatz, und haben nicht leicht auch die als Zeichen nicht mehr anwendbaren ganz bei Seite geworfen" (*Unterital. Dial.* s. 19). Likaså yttrar sig Liliencron: "Man wird sich überzeugen, in welchem Maasse die jedes Mal überlieferten Zeichen als ein unantastbares Heiligthum betrachtet wurden" (*Allgem. Monatsschr. für Wissensch. und Literatur*, Halle, Jahrgang 1852, s. 183).

bekanta förhållandet, att af omkring 2,000 hittills funna runstenar med skandinaviska inskrifter mer än tre fjerdedelar tillhöra Skandinavien och af dessa åter mer än hälften tillhör Upland (Jemf. Geijers Svea rikes häfder, sid. 151, och Stephens Old-northern runic monuments, sid. 93). Om man nu å ena sidan icke kan undgå att erkänna, att det fornsvenska run-alfabetet sednare uppträdt i Norden än det gotiska, så får man å andra sidan icke deraf låta förleda sig att förneka den obestridliga sanningen, att det förstnämnda i sjelfva sin fattigdom och sin stora enkelhet röjer en högre ålder. Här, likasom på så många andra områden, gäller nämligen med sin fulla rätt den gamla regeln: "quo quidquid est simplicius, in suo genere hoc antiquius."

Den yttre anledningen till denna uppsats har redan blifvit angifven. Sedan den historiska lärostolen vid detta Universitet genom Professoren och Riddaren N. Tengbergs beklagliga och oväntade bortgång blifvit ledig, har det behagat Kgl. Maj:t att den 12 April detta år till Ord. Professor i Historia i nåder utnämna härvarande Adjunkten i samma ämne Philosophiæ Doctor CLAS THEODOR ODHNER, hvilken af Consistorium Academicum enhälligt blifvit å det underdåniga förslaget i första rummet uppförd. Hvad Universitetet af Professor Odhner har att hoppas, kan icke vara tvifvelaktigt: han har under en flerårig verksamhet såsom akademisk lärare här på stället och såsom vetenskapsman i sina utgifna skrifter visat prof på en så lycklig förmåga såsom lärare och forskare, att han i dessa båda afseenden redan vunnit ett aktadt namn.

Om sin föregående lefnad har Professor Odhner meddelat följande upplysningar:

Jag Clas Theodor Odhner föddes i Alingsås' landsförsamling af Skara stift den 17 juni 1836 af dåvarande komministern, sedermera prosten och kyrkoherden Clas Odhner och Anna Carolina Ericsson; genomgick under åren 1848—51 Skara gymnasium; aflade student-examen i Upsala den 24 september 1851; blef, efter den 9 november 1859 undergången filosofie kandidat-examen, promoverad till filosofie doktor den 31 maj 1860 och innehade dervid första hedersrummet; förordnades till Docens i Allmän Historia vid Upsala universitet den 4 oktober 1860; kallades den 16 december 1862 till ledamot af Kongl. Samfundet för utgifvande af handskrifter rörande Skandinaviens historia; företog under 1865—66 en vetenskaplig utrikes resa med offentligt understöd till Frankrike, Italien och Tyskland; utnämndes till Adjunkt i Historia vid Lunds universitet den 11 maj 1865; förordnades den 14 december 1866 till ledamot af den i nåder tillsatta kommissionen för behandling af åtskilliga till undervisningen i Historia och Geografi hörande frågor; förestod professionen i Historia under vårterminen 1869, senare delen af höstterminen 1870 och vårterminen 1871; har under åren 1870—71 haft nådigt förordnande att såsom Censor öfvervaka afgangsexamina vid rikets Högre Elementarläroverk; utnämndes den 12 april 1871 till Professor i Historia vid Lunds universitet.

Utgifna skrifter:

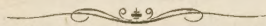
Bidrag till Svenska Städernas och Borgareståndets Historia före 1633. Upsala 1860. — Bidrag till Svenska Stadsförfattningens Historia. Ups. 1861 (i K. Vetenskaps-Societeten's Handlingar). — Om möjligheten af Historiens Filosofi. Ups. 1862 (i Upsala Univ:s Årsskrift). — Om den nyaste Machiavelli-litteraturen. Ups. 1862 (i Nordisk Univers.-Tidskrift). — Sveriges inre Historia under Drottning Christinas Förmyndare. Stockholm 1865. — Om nationalitetsprincipen med särskildt afseende på Norden. Lund 1867 (i Nordisk Tidskrift för politik, ekonomi och litteratur). — Sveriges förbindelser med Venetianska Republiken under 17:de århundradet. Ld 1867 (Ibmd). — Om de svenska städernas kommunala utveckling under 17:de århundradet. Ld 1867 (Ibmd). — Unionen emellan England och Skotland. Ld 1868 (Ibmd). — Karl XII. Tal. Ld 1868 (Ibmd). — Om Kalmar-unionens betydelse i Nordens historia. Ld 1869 (Ibmd). — Frankrike, Tyskland och Skandinavien, I. Ld 1870 (Ibmd). — Lärobok i Sveriges, Norges och Danmarks Historia för skolans högre klasser. Stockholm 1869, andra upplagan 1870. — Några upplysningar rörande C. T. Odhners lärobok i Sveriges, Norges och Danmarks Historia. Sthm 1870 (i Pedagogisk Tidskrift). — Flere recensioner och mindre uppsatser i tidskrifter.

Professor Odhner kommer att i öfvermorgon den 8 Maj tillträda sitt embete med en föreläsning "*Om grundtankarne i Gustaf II Adolfs tyska politik.*" Till denna invigningshögtidlighet, vid hvilken vi icke ega något hopp att få se närvarande Universitetets högt vördade *Canceller, En af Rikets Herrar, f. d. Justitiæ-Stats-Ministern, Riksmarskalken, Riddaren och Commendören af Kgl. Maj:ts Orden m. m. m. Juris utriusque Doctorn Herr Grefve GUSTAF ADOLF SPARRE*, får jag vördsammt inbjuda Universitetets *Pro-Canceller, Biskopen i Lunds Stift, Commendören af Kongl. Nordstjerne-Orden, Theologiæ och Philosophiæ Doctorn Herr WILHELM FLENSBURG* med anhållan, att han tackes öfvervara och leda denna akademiska act, till hvilken äfvenledes inbjudas Universitetets Lärare, Embets- och Tjenstemän, den Studerande Ungdomen samt alla öfriga i Staden närvarande vetenskapernas Idkare, Gynnare och Vänner.

Samlingen sker kl. 10³/₄ f. m. i Consistorii Sessionsrum, och processionen afgår derifrån kl. 11 till Universitetets större lärosal.

Lund den 6 Maj 1871.

E. M. OLDE.

Tab. I.

a.

b.

Semiti- ska namn.	Aldre fenicis. alfab.	Forn- svenska el. skandin. runor	Aldre fenicis. alfab.	Forn- grek. alf.	Grekis- ska namn.
Alph	𐤀 𐤁	𐌰 𐌱 = $\begin{smallmatrix} a \\ o \end{smallmatrix}$	𐤁 𐤂 = $\begin{smallmatrix} a \\ e \end{smallmatrix}$	Α	Ἀλφα
—	...	𐌲 𐌳 = $\begin{smallmatrix} b \\ p \end{smallmatrix}$	...	...	...
Beth	𐤂	𐌲 𐌳 = $\begin{smallmatrix} b \\ p \end{smallmatrix}$	𐤃 𐤄	Β	Βῆτα
Gimel	...	...	𐤅 𐤆	Γ	Γάμμα
Daleth	𐤃	𐌴 𐌵 = $\begin{smallmatrix} d \\ th \end{smallmatrix}$	𐤇 𐤈	Δ	Δέλτα
He	...	...	𐤉	Ε	Ἑῖ
Vau	𐤅 𐤆	𐌶 𐌷 = $\begin{smallmatrix} f \\ v \end{smallmatrix}$	𐤊 𐤋	Ζ	Βᾶν ἐπιθύμων
Zain	...	...	𐤌 𐤍	Ζ	Ζῆτα
Chet	𐤄	𐌸 𐌹 = $\begin{smallmatrix} h \\ gh \end{smallmatrix}$	𐤏 𐤐	Η	Ἡῖτα
Thet	...	...	𐤑 𐤒	Θ	Θῆτα
Jod	𐤅	𐌺 𐌻 = $\begin{smallmatrix} i \\ e \end{smallmatrix}$	𐤓 𐤔	Ι	Ἰῶτα
Kaph	𐤆 𐤇	𐌼 𐌽 = $\begin{smallmatrix} k \\ g \end{smallmatrix}$	𐤕 𐤖	Κ	Κάππα
Lamed	𐤇 𐤈	𐌾 𐌿 = $\begin{smallmatrix} l \end{smallmatrix}$	𐤗 𐤘	Λ	Λάμβδα
Mem	𐤈 𐤉	𐌺 𐌻 = $\begin{smallmatrix} m \end{smallmatrix}$	𐤙 𐤚	Μ	Μῶ
Nun	𐤊 𐤋	𐌼 𐌽 = $\begin{smallmatrix} n \end{smallmatrix}$	𐤛	Ν	Νῶ
Samek	𐤌	𐌺 𐌻 = $\begin{smallmatrix} s \end{smallmatrix}$	𐤜 𐤝	Ξ	Ἰσρὴ: Σίγμα, sedan: Ξῖ
Ain	𐤍 𐤎	𐌼 𐌽 = $\begin{smallmatrix} u \\ v \end{smallmatrix}$	𐤞 𐤟	Ο	Ὅ
Pe	...	...	𐤠 𐤡	Π	Πῖ 𐤣 𐤤
Tsade	𐤃	...	𐤣	...	...
Koph	...	...	𐤥 𐤦	Ϟ	Κόππα ἐπιθύμων
Resch	𐤇 𐤈	𐌺 𐌻 = $\begin{smallmatrix} r \end{smallmatrix}$	𐤧 𐤨	Ρ	Ῥῶ 𐤥 𐤦
—	...	𐌼 𐌽 = $\begin{smallmatrix} r \\ cy \end{smallmatrix}$	...	...	...
Schin	𐤨	...	𐤩 𐤪	Σ	Ἰσρὴ: Σᾶν, sedan Σίγμα
Tau	𐤐 𐤑	𐌺 𐌻 = $\begin{smallmatrix} t \\ d \end{smallmatrix}$	𐤫 𐤬	Τ	Τᾶν

Tab. II.

c.

Aldre fenicis. alfab. (utom Z och Y)	Gotiska och angel-sachs. runor.	Moso- gotiska alfab.	Celti- beriska alfab.	Etrur. Umbr. alfab.	Lat. al- fab.
𐤁	𐌰 = ae	...	...	...	..
..	𐌱 = a	Λ λ	Δ δ	Δ δ	A
..	𐌲 = ae, o	...	...	...	..
9	𐌳 = b	Β	ϐ	ϐ	B
𐌴 >	𐌵 = h	...	...	...	...
..	𐌶 = g	Γ	𐌶 𐌷	𐌶 𐌷	C
𐤃	𐌷 = th	ϕ ϕ	𐌶 𐌷	𐌶 𐌷	D
..	𐌸 = d	Δ λ	𐌶 𐌷	𐌶 𐌷	D
𐤄	𐌹 = e	Ε	𐌶 𐌷	𐌶 𐌷	E
𐤅	𐌺 = f	ϕ	...	𐌶 𐌷	F
𐤆	𐌻 = h	h	𐌶 𐌷	𐌶 𐌷	H
𐤇	...	...	𐌶 𐌷	𐌶 𐌷	...
𐤈	𐌺 = i, q = j	Ι, Ϛ	𐌶 𐌷	𐌶 𐌷	I
𐤉	𐌺 = k, ch	Κ	Κ	𐌶 𐌷	K
𐤊	𐌻 = l	λ	𐌶 𐌷	𐌶 𐌷	L
𐤋	𐌼 = m	Μ	𐌶 𐌷	𐌶 𐌷	M
𐤌	𐌽 = n	N	N	𐌶 𐌷	N
𐤍	𐌾 = s	ς ε	𐌶 𐌷	𐌶 𐌷	S
𐤎	𐌿 = o	ο υ	𐌶 𐌷	...	O
...	𐌺 = u	ν	...	...	Λ
𐤏	...	Π	Π	𐌶 𐌷	P
𐤐	...	υ	ϕ	...	Q
𐤑	𐌺 = r	Κ	𐌶 𐌷	𐌶 𐌷	R
𐤒	𐌺 = t	T	𐌶 𐌷	𐌶 𐌷	T

*) De stungna skandinaviska runorna äro: B = p; t eller t = e; p = g; A = y; 1, 1 eller p = d.

**) Det gotiskt-angelsachs. alfabetet äger ännu flera ljudtecken; följande äro till sin betydelse fullt säkra: P eller p = w; B eller b = p; X eller x = ng; A eller a = y; de flesta öfriga äro omtröstade.

